

ชื่อวิทยานิพนธ์	การบริหารจัดการทรัพย์สินริบาในกฎหมายอิสลาม : กรณีศึกษา การปฏิบัติของชาวมุสลิมในเทศบาลเมืองนราธิวาส
ผู้เขียน	นายมะรอมือลี บือราเฮง
สาขาวิชา	อิสลามศึกษา
ปีการศึกษา	2553

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 4 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาเกี่ยวกับหุก่มและโทษของริบาต่อมนุษย์ ด้านสังคม ระบบการเงิน ตลอดจนด้านปัจจัยต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตของมนุษย์ 2) เพื่อศึกษาทัศนคติของมุสลิมเกี่ยวกับปัญหาใหม่ๆในระบบการเงินปัจจุบันที่จัดอยู่ในขอบข่ายของริบาตามกฎหมายอิสลาม 3) เพื่อศึกษาทัศนคติของมุสลิมที่มีสัมพันธ์เกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพย์สินริบาตามกฎหมายอิสลาม 4) เพื่อศึกษาระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับริบา การปฏิบัติเกี่ยวกับริบาและการบริหารจัดการทรัพย์สินริบาของชาวมุสลิมในเทศบาลเมืองนราธิวาส

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเอกสารและการวิจัยภาคสนาม การวิจัยเอกสารผู้วิจัยได้ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากอัลกิตาบ อัลสุนนะฮฺ ตลอดจนตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาวิเคราะห์เนื้อหาเชิงคุณภาพ ส่วนการวิจัยภาคสนามผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยสำรวจกลุ่มตัวอย่างด้วยแบบสอบถามเพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล มาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้สถิติเชิงพรรณนา คือ ค่าความถี่และค่าร้อยละ โดยมีกลุ่มตัวอย่างเป็นชาวมุสลิมที่อาศัยอยู่ในชุมชนมุสลิมในเทศบาลเมืองนราธิวาส จำนวน 392 คน

ผลการวิจัยพบว่า

1) ริบาเป็นสิ่งที่ให้โทษมหันต์ต่อมนุษยชาติทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม จิตใจและจริยธรรม ดังนั้นริบาจึงเป็นสิ่งที่ต้องห้ามอย่างเด็ดขาดสำหรับมุสลิม ส่วนการใช้บริการกับสถาบันการเงินริบาในภาวะจำเป็น กล่าวคือ กรณีที่ไม่มีสถาบันการเงินอิสลามและชาวมุสลิมเป็นชนกลุ่มน้อยของประเทศ การใช้บริการจากสถาบันการเงินริบาในภาวะดังกล่าวถือว่าเป็นที่อนุญาต

2) ผลกำไรที่ได้มาจากการฝากธนาคารประเภทบัญชีรักษาทรัพย์ถือว่าเป็นการริบาที่หะรอม และการเพิ่มเกินในการแลกเปลี่ยนซื้อขายหรือกู้ยืมทรัพย์สินชนิดเดียวกันที่ได้กำหนดโดยบทหะดีษ 6 ชนิด กล่าวคือ ทรัพย์ประเภทเงินตราคือทองคำและเงิน และทรัพย์ประเภทอาหารคือ เนื้อสัตว์ ข้าวสาลี ข้าวบาเลย์ และอินทผลัม ซึ่งมีข้อกำหนดหุก่มดังนี้ กรณี

2.1 เป็นทรัพย์สินชนิดเดียวกันถือว่าเป็นการริบาที่หะรอมโดยเอกฉันท์

2.2 เป็นทรัพย์สินประเภทต่างชนิดกันแต่จัดอยู่ในทรัพย์สินประเภทเดียวกันอนุโลมให้เพิ่ม
เกินกันได้ โดยต้องมีการส่งมอบทันทีมือต่อมือ หรือการจ่ายสด

2.3 เป็นทรัพย์สินต่างชนิดและต่างประเภทกันอนุโลมให้เพิ่มเกินกันได้ทั้งแบบการ
จ่ายสดหรือการผ่อนจ่าย

หากการแลกเปลี่ยนซื้อขายหรือกู้ยืมทรัพย์สินอื่นนอกเหนือจากทรัพย์สินที่ได้ระบุในบท
หะดิสข้างต้น ให้เทียบเคียงทรัพย์สินทุกอย่างที่มีอิลละฮฺริบา (สาเหตุแห่งริบา) เหมือนกันกับทรัพย์สิน 6
ชนิดดังกล่าวข้างต้น กล่าวคือ อิลละฮฺริบาของทองและเงิน คือการเป็นเงินตรา และอิลละฮฺริบาของ
ทรัพย์สินอีก 4 ชนิดที่เหลือ คือการเป็นอาหารและใช้การตวงหรือการชั่งในการวัดปริมาณ และทรัพย์สิน
ทุกอย่างที่มีการห้ามริบาที่ถูกต้องคือว่า ห้ามริบานะสีอะฮฺด้วยเช่นกัน

3) กฎหมายอิสลามได้กำหนดวิธีบริหารจัดการทรัพย์สินริบาหะรอมที่ได้เกิดขึ้น
อันเนื่องจากภาวะจำเป็นหรือการกลับตัวของผู้ที่หลงผิดดังนี้ คือ ห้ามมิให้ปล่อยทรัพย์สินริบาไว้กับ
สถาบันการเงิน ห้ามมิให้รับทรัพย์สินริบาครอบครอง และห้ามมิให้นำทรัพย์สินริบาไปทำลาย
ทิ้ง แต่มุสลิมจำเป็นต้องคืนทรัพย์สินริบาให้กับผู้ที่มีสิทธิตามหลักกฎหมายอิสลาม กล่าวคือ คน
ยากจนหรือผู้ขัดสนหรือกระทำการเพื่อสาธารณะประโยชน์ของมุสลิมเว้นแต่การสร้างมัสยิดและ
การตีพิมพ์อัลกุรอาน ถ้าไม่รู้จักเจ้าของเดิมของทรัพย์สินริบานั้น หากรู้จักเจ้าของเดิมให้ส่งคืน
ทรัพย์สินนั้นกับเจ้าของเดิม

4) ชาวมุสลิมที่อาศัยอยู่ในชุมชนเทศบาลเมืองนราธิวาสมีความรู้ความเข้าใจ
เกี่ยวกับริบาอยู่ในระดับต่ำ ส่วนระดับการปฏิบัติเกี่ยวกับริบาและการบริหารจัดการทรัพย์สินริบามี
ความสอดคล้องกับบทบัญญัติอิสลามอยู่ในระดับปานกลาง

Thesis Title	The Management of <i>Ribā</i> Property in Islamic Law : A Case Study of the Practice of Muslims in Narathiwat Municipality
Author	Mr. Matromely Beraheng
Major Program	Islamic Studies
Academic Year	2010

ABSTRACT

The objectives of this study are as follows : 1) to examine the ruling on *Ribā* and harms of *Ribā* on society, financial system and other aspects of human life; 2) to investigate scholars' opinions on contemporary issues on *ribawi* wealth in Islamic Law; 3) to study opinions of scholars in the four School of Thought on *ribāwi* wealth management; and 4) to explore knowledge and perceptions on *Ribā*, practices of *Ribā* and *ribawi* wealth management of Muslims in Narathiwat Municipality.

In this study, both document research and field research were employed. The researcher gathered information from *al-Kitāb*, *al-Sunnah*, books and related literature and used it in qualitative analysis. Under the field research technique, a questionnaire was employed to collect data from 392 respondents who are Muslims living in Narathiwat Municipality. The collected data was then analyzed using quantitative techniques. Descriptive analysis including frequency and percentage were employed to analyze the data.

The result of this research are as follows :

1) *Ribā* greatly harms humankind in various ways including economic, social and moral aspects. As such, *Ribā* is prohibited for Muslims. However it is permissible in the country where Islamic financial institutions are absent and Muslims are minority groups.

2) Interest from savings accounts is *Ribā* and it is prohibited. In addition, six *ribawi* commodities mentioned in *hadith* can be categorized into two categories: money and food. Money consists of gold and silver and food includes salt, wheat, barley and dates. The following are the rulings in relation to an increase in exchange of these commodities:

2.1 The exchange of the same kind is *Ribā* and prohibited;

2.2 The exchange of different kinds but in the same genus is permissible; and

2.3 The exchange of different kinds and different genus is permissible in cash or by deferred payments.

Qiyas is employed on the exchange or loan of other commodities. *Illah* of *Ribā* of gold and silver is monetary value and *illah* of other four commodities is food and weighting and scaling measurement. If it falls under *Ribā Fadl* it is also prohibited under *Ribā Nasi'ah*.

3) Under Islamic Law, leaving *ribawi* wealth idle in financial institutions or taking ownership of the wealth is not permissible. Moreover, destroying the wealth is also prohibited. The *ribawi* wealth must be returned to the right owners who are the poor and the needy. Alternatively, the wealth can be used for the construction of public utilities and welfare projects apart from the construction of mosques and the printing of *al-Quran*.

4) Muslims in Narathiwat Municipality have little knowledge about *Ribā*. Their *ribawi* wealth management practices are somewhat in accordance with Islamic principles.

موضوع البحث	كيفية التصرف بالأموال الربوية في الشريعة الإسلامية دراسة تطبيقية
الباحث	لمسلمي مدينة ناراتيووات
التخصص	مارملي براهينج
العام الدراسي	الدراسات الإسلامية
	1431 هـ

مستخلص البحث

يهدف هذا البحث إلى (1) دراسة أحكام الربا وأضراره في الحياة الاجتماعية والاقتصادية والنفسية وغيرها (2) دراسة آراء العلماء في مسائل وأحكام المعاملات الاقتصادية المعاصرة التي تدخل في معاملات الربا المحرم (3) دراسة آراء فقهاء المذاهب الأربعة عن كيفية التصرف في الأموال الربوية وضوابط الإنتفاع بها (4) دراسة مدى فهم مسلمي مدينة ناراتيووات ووعيهم بأحكام الربا وتطبيقاتهم في المعاملات وكيفية تصرفهم في الأموال الربوية.

اعتمد الباحث في الدراسة على المنهجين : المنهج المكتبي والميداني فعلى المنهج المكتبي قام الباحث بجمع المعلومات ودراستها دراسة تحليلية معتمدة بالكتاب والسنة النبوية والكتب العلمية - من كتب التراث الإسلامي والبحوث العلمية- المتعلقة بالبحث. وأما الدراسة الميدانية فقام الباحث بجمع معلومات من عينات وإحصائها من خلال أجهزة إستبائية وقد تم استخدام التحليل العددي والوصفي من خلال 392 عينة من المسلمين الساكنين في مدينة ناراتيووات.

وكانت النتائج التي توصل إليها الباحث كالآتي :

1. أن الربا له أضرار جسيمة وعواقب وخيمة للناس إقتصادية واجتماعية وروحية وأخلاقية لذا يحرم على المسلم تحريماً حازماً أكل الربا والتعامل به. وأما التعامل بالمصرف الربوي لمكان الحاجة والضرورة كأن يخلو مكان إقامته من مصرف إسلامي أو وجد في بلد لا يقر وجود المصارف الإسلامية ولا يسمح بإقامتها، فيكون حفظه ماله عندئذ في المصرف الربوي جائزاً.

2. الفوائد التي يدفعها البنوك للمودعين من الربا المحرم. وأما التفاضل في البيع والشراء أو القرض من الأموال الستة المنصوص عليها الذهب والفضة علتها الثمنية والملح والبر والشعير والتمر كونها الطعام وما جرى فيها من أحكام كالتالي :

2.1 إذا اتحدا في العلة والجنس فهو الربا المحرم بالإجماع.

2.2 إذا اختلفت الأجناس واتفقتا في العلة فجوز التفاضل بينهما بشرط التقابض يدا

بيد.

2.3 إذا اختلفت الأجناس والعلة فيجوز التفاضل في الحال والتأجيل.

وأما التفاضل يجري في غير الأموال المنصوص عليها كما يجري في الأموال المنصوص عليها ذلك أن التحريم فيها معلل بقياس عليها غيرها، فالذهب والفضة علتها الثمنية وأما الباقي علتها الطعام مع الكيل أو الوزن، فكل ما وجدت فيه هذه العلة فإنه يحرم فيه ربا الفضل، كما يحرم فيه ربا النسيئة من باب أولى.

3. حددت الشريعة الإسلامية للمسلم كيفية التصرف في الأموال الربوية لظروف

الحاجة والضرورة أو من التائب المكتسب بطريقة الربا المحرم، فإنه لا يتركها للمصرف ولا يأخذها لحيازتها أو ليتخلص منها بإتلافها وتفويتها، بل يجب عليه أن يردها إلى المصرف الشرعي هم الفقراء والمساكين أو صرفها لوجوه الخير والمصالح العامة للمسلمين فيما عدا بناء المساجد وطبع المصاحف وذلك إن كان لم يعلم صاحبها ويجب عليه ردها إلى صاحبها إن علمه.

4. أن فهم المسلمين في مدينة ناراتيووات واستيعابهم بأحكام الربا في درجة متدنية،

وأما تطبيقاتهم في المعاملات وكيفية التصرف في المال الربوي طبق الشريعة الإسلامية ففي درجة متوسطة.